

บทที่ 3

ซ่งจื่อ (Hsun Tzu)

(320-325 ก่อน ค.ศ.)

ประวัติของซ่งจื่อ

ซ่งจื่อมีชีวิตอยู่ในช่วงสมัยที่ราชวงศ์โจวใกล้ถึงกาลอวสาน และจะเริ่มยุคจักรวรรดิ
จีนภายใต้การนำของกษัตริย์รัฐฉิน (Ch'in) คือชวังตี้ (Shih Huang Ti) สาธุศิษย์คนสำคัญของซ่งจื่อ
คือหลี่ซื่อ (Li Ssu) ผู้ซึ่งมีบทบาทต่อนโยบายเผด็จการของกษัตริย์ชวังตี้

ชีวิตอันรุ่งเรืองของซ่งจื่อเริ่มเมื่อซ่งจื่ออายุได้ประมาณ 50 ปี ทั้งนี้ ซ่งจื่อได้เดิน
ทางมายังนครชี่ (Ch'ü) ซึ่งเป็นแหล่งที่ซ่งจื่อสามารถเผยแพร่คำสอนของตนได้ แต่กลับถูก
ขับประมาทที่นครชี่ จนต้องทำให้ออกจากนครชี่ไป

ปรัชญาของซ่งจื่อ

ภายหลังที่เม่งจื่อเสียชีวิตไปแล้ว ซ่งจื่อได้ชื่อว่าเป็นผู้สนับสนุนลัทธิขงจื่อที่เด่น
คนหนึ่ง อย่างไรก็ตาม คำสอนของซ่งจื่อค่อนข้างจะแตกต่างจากคำสอนของเม่งจื่ออยู่มาก
ทั้งนี้ เพราะสามารถศึกษาประเด็นความแตกต่างดังกล่าวจากการศึกษาปรัชญาของซ่งจื่อใน
หัวข้อต่อไปนี้

1. ธรรมชาติของมนุษย์

ซ่งจื่อมีความเห็นที่แตกต่างจากเม่งจื่อดังนี้ ในขณะที่เม่งจื่อถือว่ามนุษย์มี
ธรรมชาติที่ดีโดยธรรมชาติ ซ่งจื่อกลับมีความเชื่อว่า มนุษย์มีธรรมชาติที่ชั่วร้ายโดยธรรมชาติ
ซ่งจื่อกล่าวไว้ว่า “ธรรมชาติของมนุษย์นั้นชั่วร้าย ความดีของมนุษย์เป็นผลจากการกระทำ”¹

เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์นั้นชั่วร้าย มนุษย์จึงมีแนวโน้มโดยธรรมชาติที่จะ
เอนเอียงเข้าหาความชั่วร้าย ด้วยเหตุดังกล่าว มนุษย์จึงต้องถูกบังคับโดยกฎข้อบังคับภาย
นอก การบังคับดังกล่าวจึงสามารถทำให้ชีวิตการอยู่ร่วมกันทางสังคมของมนุษย์เป็นไปได้
หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ความดีของมนุษย์ไม่ใช่สิ่งที่กำเนิดพร้อมกบตัน (inborn) แต่มีขึ้นโดย
การสะสม เพราะฉะนั้น ซ่งจื่อจึงให้ความสำคัญต่อมารยาทและพิธีกรรม (ii) ที่เป็นกฎข้อบังคับ
ความประพฤติของมนุษย์จากภายนอก

¹Hsun Tzu, XXII, Quoted in Wing-Tsit Chan "The Story of Chinese philosophy" *The Chinese Mind* p. 37 "The Nature

of man is evil, his goodness is the result of the activity."

ความเชื่อในเรื่องธรรมชาติอันเลวร้ายของมนุษย์ของช่งจื่ออธิบายได้จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นประจำรอบตัวช่งจื่อ ทั้งนี้ในสมัยของช่งจื่อย่อมมีเหตุการณ์ เช่นการฉ้อราษฎร์บังหลวงของข้าราชการ ทุกคนต่างพยายามแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน ทุกคนปรารถนา กัน แต่ความสุขทางผัสสะ ข้อเท็จจริงดังกล่าวย่อมทำให้ช่งจื่อมีความเห็นว่า มนุษย์มีธรรมชาติที่ชั่ว ช่งจื่อเชื่อว่า ถ้าจะพิจารณาถึงธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์แล้ว ก็ต้องยอมรับว่า มนุษย์นั้น มีอารมณืและความปรารถนาที่จะแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน ถ้าหากมนุษย์ยังดื้อดึงกระทำตามอารมณืนั้น ผลก็คือการทะเลาะกันในระหว่างเพื่อนมนุษย์ นอกจากนี้ มนุษย์ยังมีความเกลียดชังความอิจฉาริษยาและถ้าหากปล่อยตามธรรมชาติ ก็ต้องเกิดการแก่งแย่งและฆ่ากันเองระหว่างมนุษย์ นั้นหมายความว่า ชีวิตทางสังคมเป็นไปได้

2. ปรัชญาของช่งจื่อ

จากความเชื่อในเรื่องความชั่วร้ายแห่งธรรมชาติของมนุษย์ และมองเห็นความจำเป็นของกฎเกณฑ์แห่งความประพฤติ เราจึงสามารถมองแนวโน้มแห่งปรัชญาของช่งจื่อได้ว่าในฐานะที่ช่งจื่อเป็นผู้สนับสนุนลัทธิขงจื่อ ช่งจื่อย่อมสนับสนุนคำสอนของขงจื่อ แต่ทว่าส่วนที่ช่งจื่อสนับสนุนและเห็นความสำคัญย่อมเป็นคนละส่วนกับที่เม่งจื่อมองเห็นความสำคัญและสนับสนุน

ด้วยเหตุดังกล่าว ในขณะที่เม่งจื่อเน้นคุณธรรมเย็น (jen) และความชอบธรรม (i) ช่งจื่อกลับเน้นความสำคัญของอำนาจภายนอกคือ ลี (li) ในฐานะเป็นพื้นฐานของจริยธรรม ทั้งนี้ เพราะเมื่อธรรมชาติภายในนั้นชั่วร้าย พื้นฐานของความดีย่อมมาจากการถูกบังคับจากภายนอก ลี จึงเป็นสิ่งที่ให้การศึกษแก่จิตใจมนุษย์ ลีย่อมให้การหล่อเลี้ยงจิตใจให้เจริญเติบโต หรืออีกนัยหนึ่ง ลี ย่อมเป็นตัวช่วยให้มนุษย์สะสมคุณธรรมขึ้นมาได้ในภายหลัง แม้ธรรมชาติดั้งเดิมของตนเองชั่วร้าย เช่นพิธีกรรมทางศาสนา พิธีบูชาบรรพบุรุษ พิธีศพล้วน สามารถทำให้จิตใจผู้ทำพิธีศพดีขึ้นในแง่ที่ว่า ทำให้เกิดความรู้สึกกตัญญูต่อบรรพบุรุษ หรือสามารถทำให้มนุษย์สามารถแสดงอารมณ์ต่าง ๆ เช่น ความเสียใจ ความรันทดของตนออกมาในพิธีทั้งดงามได้ นอกจากนี้ ลี ยังสามารถทำให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่นได้ด้วย หรืออาจกล่าวได้ว่า ความดีของบุคคลและความดีของสังคมมิได้เพราะยอมรับ ลี ซึ่งเป็นอำนาจภายนอกที่คอยบังคับไม่ให้มนุษย์ประพฤติตามความปรารถนาอันชั่วร้ายของตน

ลี ที่เป็นพื้นฐานของจริยธรรมเกิดขึ้นได้อย่างไร สำหรับช่งจื่อ ลีมิได้เกิดจากอำนาจของพระเจ้าองค์ใดทั้งสิ้น แต่ลีเกิดจากสติปัญญาของมนุษย์เองทั้งสิ้น ทั้งนี้ เพราะถึงแม้มนุษย์จะมีธรรมชาติที่ชั่วร้าย แต่มนุษย์ก็มีสติปัญญา จึงสามารถที่จะมีความรู้ได้ เนื่องจากมนุษย์มีปัญญา ในไม่ช้าจึงสามารถตระหนักได้ว่า ถ้าจะไม่ให้มนุษย์มีการทำลายล้างกันแล้ว

มนุษย์จำเป็นต้องยอมรับกฎเกณฑ์แห่งความประพฤติบางอย่างเป็นกติการ่วมกัน กฎเกณฑ์ดังกล่าวสามารถสกัดกั้นแนวโน้มที่ชั่วร้ายตามธรรมชาติของมนุษย์ได้ ตามความเห็นของ ช่งจื้อนั้น ผู้มีความฉลาดและเล็งการณ์ไกลดังกล่าวสมควรจะเป็นผู้ปกครอง เพราะสามารถเป็นที่พึ่งพาของบุคคลอื่นได้ในแง่ความถูกต้อง เพราะฉะนั้น ในอดีตบัณฑิตจึงเป็นผู้ปกครอง ดังนี้ จะเห็นว่าสำหรับช่งจื้อแล้ว ลีเป็นสิ่งที่เกิดจากบัณฑิตในอดีตกาลซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นพื้นฐานของจริยธรรมได้ ลีจึงควรเป็นพื้นฐานของการศึกษา ลีควรเป็นสิ่งที่ทุกคนควรจะใช้สำหรับฝึกหัดตนเอง ช่งจื้อจึงเน้นความสำคัญของการศึกษาเช่นเดียวกับขงจื้อและเม้งจื้อ ทั้งนี้ เพราะการศึกษาคือการสะสมคุณธรรม มิใช่เป็นการตามคุณธรรมที่เคยมีอยู่ให้กลับคืนมาอย่างความเห็นของเม้งจื้อ

อนึ่ง เนื่องจากช่งจื้อเชื่อในสติปัญญาความสามารถของมนุษย์ ทำให้ช่งจื้อมีแนวโน้มที่จะปฏิเสธอำนาจของพระเจ้า ช่งจื้อมีความเชื่อว่าชีวิตที่ดีของมนุษย์นั้นเกิดจากความสามารถของมนุษย์ได้ ไม่ควรปล่อยให้เป็นที่ของสิ่งนอกเหนือธรรมชาติใด ๆ ทั้งสิ้น เช่น ลีเป็นสิ่งที่กำเนิดมาจากสติปัญญาความสามารถของมนุษย์ ด้วยเหตุดังกล่าวความเชื่อของชาวจีนที่ว่าพระเจ้ามีอำนาจเหนือมนุษย์ของชาวจีนยอมสั่นคลอนด้วยฝีมือของกลุ่มลัทธิขงจื้อ นับตั้งแต่ขงจื้อเองจนถึงช่งจื้อ ทั้งนี้ เพราะขงจื้อหลีกเลี่ยงที่จะสนทนากับเรื่องเหล่านี้ เม้งจื้อเองถึงแม้จะเน้นถึงอำนาจของพระเจ้าแต่ก็เป็นไปเพื่อสนับสนุนทฤษฎีการเมืองของเขาเท่านั้น ส่วนช่งจื้อมีความเห็นว่าพระเจ้าไม่มีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์อีกต่อไป

แนวโน้มของช่งจื้อในทรรศนะเรื่องพระเจ้าสามารถอธิบายได้ดังนี้ ในช่วงของสงครามระหว่างรัฐ เป็นช่วงระยะเวลาของความยุ่งเหยิงทางสังคม สงครามได้ทำลายชีวิตและทรัพย์สิน และก่อให้เกิดความทุกข์อย่างใหญ่หลวงแก่ประชาชน ความทุกข์ยากดังกล่าวย่อมก่อให้เกิดความคิดแก่คนหลายคนว่า ความยุติธรรมยังมีอยู่หรือไม่ หรือมันยุติธรรมดีหรือที่คนดีจะต้องมามีความทุกข์ยากเพราะคนชั่ว สภาพของความทุกข์ยากดังกล่าวย่อมก่อให้เกิดความคลางแคลงใจแก่คนโดยทั่วไปว่า ถ้าหากพระเจ้ามีจริงทำไมจึงปล่อยให้มนุษย์พบกับความทุกข์ยากโดยไม่ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือ

เปรียบเทียบทรรศนะของเม้งจื้อและช่งจื้อ

ช่งจื้อมีความเชื่อว่า มนุษย์มีธรรมชาติอย่างหนึ่งคือตัณหา ตัณหาที่สนองตอบโดยวัตถุภายนอก ถ้ามนุษย์ปล่อยให้ตัณหาดำเนินไปอย่างสุดขีด จะทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างมนุษย์ ทั้งนี้ เพราะวัตถุบางอย่างหายาก ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้อย่างพอเพียงและทั่วถึง ความขัดแย้งเป็นสิ่งชั่วร้าย ฉะนั้น สิ่งที่น่าไปสู่ความชั่วร้ายคือธรรมชาติของมนุษย์จึงเป็นความชั่วร้ายไปด้วย

ชุงจื้อมีความเห็นว่าความขัดแย้งระหว่างมนุษย์ย่อมหายไปได้ ถ้าใช้ศีลธรรมหรือคุณธรรมเข้าช่วย คุณธรรมดังกล่าวไม่ใช่ความเมตตากรุณาที่เป็นภายในตามทรรศนะของเม้งจื้อ คุณธรรมตามทรรศนะของชุงจื้อคือกฎเกณฑ์แห่งความประพฤติที่ถูกกำหนด และควรจะเป็นกฎข้อบังคับสำหรับพฤติกรรมของมนุษย์

จากทรรศนะของชุงจื้อดังกล่าว เราสามารถพิจารณาได้ว่า ตามความเห็นของชุงจื้อนั้น ถึงแม้มนุษย์จะมีธรรมชาติที่ชั่วร้าย แต่สามารถฝึกหัดให้เป็นคนมีคุณธรรมต่อต้านธรรมชาติดั้งเดิมของตนเองได้ แต่มนุษย์สามารถหยุดยั้งพฤติกรรมมิให้เป็นไปเพื่อสนองตัณหาได้

ดังนั้น จะเห็นว่า ความขัดแย้งระหว่างความเห็นของเม้งจื้อและชุงจื้อมิใช่เป็นความขัดแย้งขวากับดำเสียทีเดียว เพราะทั้งคู่มีทรรศนะที่พ้องต้องกันว่ามนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกันที่จะเป็นผู้มีคุณธรรม ชุงจื้อไม่เคยปฏิเสธว่าบุคคลสามารถเป็นผู้มีคุณธรรมได้ และเม้งจื้อก็ได้ปฏิเสธว่าบุคคลสามารถเป็นคนเลวได้ ด้วยเหตุดังกล่าว D.C. Lau จึงมีความเห็นว่าความแตกต่างระหว่างเม้งจื้อและชุงจื้ออยู่ที่ให้ความหมายแก่ “ธรรมชาติ” ผิดกัน กล่าวคือ ชุงจื้อมีความเห็นว่า ธรรมชาติของสิ่งหนึ่งสิ่งใดย่อมไม่สามารถแยกจากสิ่งนั้นได้ เช่น ธรรมชาติของนัยน์ตา คือการมองเห็น ดังนั้น เมื่อไม่ใช่มนุษย์ทุกคนที่สามารถเป็นผู้มีคุณธรรมได้ คุณธรรมจึงมิใช่เป็นสิ่งที่แยกออกจากความเป็นมนุษย์ไม่ได้ เพราะฉะนั้น คุณธรรมจึงมิใช่ธรรมชาติของมนุษย์ ส่วนเม้งจื้อมีความเห็นว่า ธรรมชาติของสิ่งหนึ่งสิ่งใดย่อมหมายถึงสิ่งที่ทำให้เกิดความแตกต่างจากสิ่งอื่น ส่วนนั้นคือคุณธรรมหรือส่วนที่เป็นหัวใจซึ่งเป็นส่วนที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ ส่วนตัณหาเป็นส่วนที่มนุษย์มีเหมือนสัตว์ จึงไม่ใช่ธรรมชาติของมนุษย์ ด้วยเหตุดังกล่าว เม้งจื้อจึงมีทรรศนะว่าธรรมชาติของมนุษย์นั้นดี และชุงจื้อมีทรรศนะว่าธรรมชาติของมนุษย์นั้นชั่วร้าย อย่างไรก็ตาม ทั้งคู่กลับมีความเชื่อว่ามนุษย์สามารถเป็นได้ทั้งผู้มีคุณธรรมและคนเลว กล่าวคือ ตามทรรศนะของเม้งจื้อนั้น ถึงแม้มนุษย์จะมีธรรมชาติที่ดี แต่การจะเป็นคนมีคุณธรรมก็ต้องลงมือกระทำความดีให้ปรากฏตามแนวโน้มที่ดีนั้น และถ้าใครไม่สามารถดึงธรรมชาติให้ปรากฏได้ เขาก็หาได้ชื่อว่าเป็นคนมีคุณธรรมไม่ ส่วนตามทรรศนะของชุงจื้อนั้น ถึงแม้มนุษย์จะมีธรรมชาติคือความชั่วร้าย แต่มนุษย์ก็สามารถเป็นผู้มีคุณธรรมได้ โดยการประพฤติตามกฎเกณฑ์ของความประพฤติ (ลี) ทรรศนะในเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ระหว่างเม้งจื้อและชุงจื้อจึงมิได้แตกต่างกันแบบขวากับดาดังกล่าวแล้ว